תורה אור

דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דמיגו *דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה ומיגו דזכי ליה לנפשיה זכי לחבריה, אבל הכא לא, ועד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דכתיב °לא תלקט לעני= לא תלקט לו לעני אבל הכא לא, ור"א האי "לא תלקט" מאי עביד ליה? מיבעי ליה *להזהיר לעני על שלו: שאם ירצה שלא לזון כו': ~~שמעת מינה~~ *יכול הרב לומר לעבד "עשה עמי ואיני זנך"? הכא במאי עסקינן דא"ל "צא מעשה ידיך למזונותיך" דכוותה גבי אשה דאמר לה "צאי מעשה ידיך במזונותיך" אשה אמאי לא? אשה=בדלא ספקה, עבד נמי בדלא ספיק? *עבדא דנהום כרסיה לא שויא למריה ולמרתיה למאי מיתבעי? ~~תא שמע~~ עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו ש"מ יכול הרב לומר לעבד "עשה עמי ואיני זנך" הכא במאי עסקינן דאמר לו "צא מעשה ידיך למזונותיך" אי הכי 'מעשה ידיו' אמאי לרבו? להעדפה, העדפה פשיטא? מהו דתימא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי לא לישקול מיניה, קמ"ל, ומ"ש לערי מקלט? סד"א °וחי=עביד ליה חיותא טפי, קמ"ל, והא מדקתני סיפא אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה מכלל דלא אמר לה דאי אמר לה בעלה אמאי חייב, ומדסיפא דלא אמר לה רישא נמי דלא אמר ליה? לעולם דאמר ליה ואשה בדלא ספקה, והא מדקתני סיפא ואם אמר לה "צאי מעשה ידיך במזונותיך" רשאי מכלל דרישא דלא אמר לה? ה"ק ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי. מספקת, מאי למימרא? מהו דתימא °כל כבודה בת מלך פנימה, קמ"ל, לימא כתנאי רבן שמעון בן גמליאל אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת: או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות ביד רבו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול, ותיסברא? האי "או פרנסני או הוציאני לחירות"-"או פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי" מיבעי ליה ועוד מאי שנא "בשני בצורת"? אלא הכא במאי עסקינן דאמר לו "צא מעשה ידיך למזונותיך" ובשני בצורת לא ספק, רשב"ג סבר 'או פרנסני או הוציאני לחירות' °כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי ורבנן סברי מאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי רחומי מרחם. ת"ש דאמר רב המקדיש ידי עבדו אותו העבד לוה ואוכל ועושה ופורע ש"מ יכול הרב לומר לעבד "עשה עמי ואיני זנך" הכא במאי עסקינן במעלה לו מזונות, א"ה למאי

לוה

לא תלקט לעני · סמכינהו רחמנא לא תלקט לעני ולגר ודרשינן סמוכין לא תלקט אתה לצורך העני: **להזהיר עני על שלו** · עני הראוי ליטול פאה ויש לו שדה הזהירו הכתוב להניח בה פאה: **לעבד** · כנעני : **עשה עמי** · מלאכה ואיני זנך אלא חזור על הפתחים : **בדלא ספקא** · לזון במעשה ידיה וצריך להוסיף משלו : **ופרכינן עבד נמי לא ספק ומשני עבדא דנהום כריסיה לא שויא** · עבד שאינו שוה לחם אכלו : **למריה למאי מתבעי** · הלכך אינו מוסיף משלו אלא יחזור על הפתחים כי מי יכופנו לזונו ולהפסיד שלו אבל אשה כך התנה עמה בכתובתה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי : **שגלה לערי מקלט** · שהרג בשוגג וגלה: **להעדפה** · שמעשה ידיו עודפים על מזונותיו : **לא לישקל מיניה** · ויהא ביד העבד שמא יש יום שלא ימצא להשתכר : **וחי** · ונס אל אחת הערים האל וחי : **כבודה בת מלך** · כל ישראל בני מלכים : **פנימה** · צנועה ואין דרכה לצאת ולסבב בעיר שאינה משם ואין מכירין אותה להביא לה מלאכה בביתה אלא אם כן מסבבת בעיר למצוא מלאכה להשתכר : **ותסברא** · דבדאמר ליה "עשה עמי" קא איירי : **ועוד מאי שנא שני בצורת** · אפילו בשני שובע כיון דא"ל "עשה עמי" הרי הן לו שני בצורת : **לא ספק** · אינו מספיק : **מאן דמרחם אבני חרי אעבדא נמי מרחם** · דשייך במצות כאשה :

לוה

דהתם לא הוי תן כזכי ועוד פי' ר"ת דשיחרור עבד הוי כעין מלוה דאמרי' בה תן והולך כזכי אע"ג דבמתנה לא הוי כזכי דשחרור אי לאו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוה משחרר ליה משום הכי חשיב כחוב דאמרינן ביה תן כזכי ומדקדק ר"ת דיש חילוק בין מתנה למלוה דתנינן לקמן (דף יד.) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו וכן בפקדון חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אלמא בחוב הוי הולך כזכי וגבי מתנה פסקינן בהדיא בסוף פירקין כר"ש הנשיא דהולך לאו כזכי וכן בריש השולח (לקמן לב:) אמר שליח מתנה כשליח הגט(א) והולך לאו כזכי וכיון דהולך לאו כזכי תן נמי לאו כזכי דאי הוי כזכי במתנה כמו גבי מלוה ופקדון אמאי תנן תן דכיון דכבר אשמועינן דאפילו הולך כזכי כ"ש תן כזכי דאפי' במתנה הוי כזכי ור"י הביא ראיה מתוספתא דקתני בהדיא תן מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי וכן הולך כו' אינו חוזר וחייב באחריותן תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני או הולך כו' רצה לחזור יחזור זכה מנה זו לפלוני התקבל מנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור אלמא תניא בהדיא דבמתנה לא הוי תן כזכי : **דלמא** לא היא · דיחויא בעלמא היא דרב פפא אית ליה בהדיא תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה (כתובות דף פד:) : **אלא** דכתיב לא תלקט לעני · וא"ת למ"ד בפ"ק דתמורה (דף ד:) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני א"כ קנה העני וי"ל דהכא בתר לא תלקט כתיב לעני ולגר תעזוב אותם משמע דלא קני וא"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלא קנה חבירו וי"ל דהכא סברא הוא שלא זכתה תורה לעני אלא מה שכל אחד מלקט לצורך עצמו ולרב חסדא דמפרש הכא דטעמייהו דרבנן משום דתופס לב"ח לא קני איכא למימר דמהכא יליף : **עבד** נמי בדלא ספיק · וא"ת אטו משום דלא ספיק יהא רבו חייב לזונו ולא יוכל לומר לו לא מעשה ידיך במזונותיך ועוד קשה הלשון דקאמר עבדא דנהום כריסיה לא שוי הוה ליה למימר בהדיא דלא מחייב לזונו כיון דאמר ליה לא מעשה ידיך במזונותיך ואור"י דס"ד דרגילות הוא שעבד עצמו הולך ועובד את רבו אפילו כשאמר ליה לא מעשה ידיך במזונותיך משום הכי בעי למימר (אע"ג) דלא ספיק שיתחייב במזונות כיון שמ"מ עובדו משום הכי מהדר ליה בלשון זה עבדא דנהום כריסיה לא שוי כו' ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך דאפי' מיירי דא"ל לא מעשה ידיך במזונותיך מ"מ כיון שעובדו היה לו להתחייב במזונותיו אי לאו משום דיכול ועוד דסלקא דעתיה דמיירי בלא אמר ליה דומיא דאשה דבדלא ספיק לא שכיח : **מאי** שנא לערי מקלט · פי' אי אמרת בשלמא יכול אשמועינן ערי מקלט דאע"ג דאמר רחמנא וחי עביד ליה חיותא טפי אפי' הכי יכול הרב לומר כו' אבל לענין העדפה לא משמע ליה דמשום וחי תיהוי העדפה דידיה : **מספקת** מאי למימרא כו' · אי אמרת בשלמא כולה בדספקא תנא סיפא דאמר לה לגלויי ארישא דאיירי בלא אמר לה אבל השתא דמוקמת' רישא בדלא ספקא ולא תנא הך סיפא אלא לאשמועינן דבמספקת יכול לומר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך מאי למימרא דזה אינו שום חידוש : **ומר** סבר אינו יכול · והא דקתני או הוציאני לחירות לאו דוקא אלא כלומר שיהיה מעשה ידי לעצמי כמו לבן חורין : **כי**-היכי דחזו אינשי ומרחמי · הקשה ה"ר יצחק בן הר"מ דבפרק השולח (לקמן דף לז:) גבי עבד שנשבה ופדאו ישראל אחר שמעינן להו איפכא דקא אמרי רבנן לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לאו בן חורין פרקיה לרבו ראשון לא דלמא מימנעי ולא פרקי ורשב"ג סבר כשם שמלוה לפדות בני חורין כך מלוה לפדות את העבדים ואומר ר"י דרבן שמעון ב"ג סבר דלענין פדיון פרקי ליה טפי שלא יטמע בין העובדי כוכבים ורבנן סברי דלענין מזונות מרחמי עליה טפי שלא ימות ברעב וגם כל א' יתן לו מעט לחם אבל בפדיון צריך הרבה ביחד : **אמר** רב המקדיש ידי עבדו · גרסינן ולא גרסינן המקדיש עבדו דהתם יצא לחירות כדאמר רב בהשולח (לקמן דף לח:) דליהוי עם קדוש קאמר וא"ת וכי היכי דמקדיש ידי עבדו אמרינן דהן קדושים למלאכתן הכי נמי כשהקדיש כל עבדו הוה לן למימר שהקדישו למלאכתו פיו לדבורו ידיו למעשהו רגליו להילוכו דבענין זה חשיב הקדש כדאמרינן בסוף פ"ק דנדרים (דף יג:) ואומר רבי' יצחק דסברא הוא דלא נתכוין להקדישו למלאכתו לפי שיש חילוק במלאכתו שאין פיו ידיו ורגליו שוין במלאכתן הלכך אית לן למימר דלשחררו נתכוין דהוי הכל בענין אחד אי נמי י"ל התם כשמקדיש עבדו סתם משמע יותר למיהוי עם קדוש דהא למלאכתו לא קאמר אבל מקדיש ידי עבדו הקדיש מלאכת ידיו דלא שייך למימר בענין אחר :

ולימא

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ וסעיף כא :

עב ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב סמג עשין סה :

עג ו ז מיי' שם טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ בהגה"ה :

עד ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' יט :

תוספות רי"ד

שאם ירצה שלא לזון וכו' ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך פי' אלא חזור על הפתחים ואסיקנא בההיא פלוגתא דרב ור' יוחנן דרב סבר אינו יכול ור' יוחנן סבר יכול וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (אף) מפני שהוא קניינו :

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל האומר (בעמוד הקודם) · כשליח הגט נ"ב והולך לאו כזכי:

[ברכות מז׳ וש"נ]

חולין קלא:

ב"ק פז: כתובות מג· נח:

ויקרא יט

דברים ד

תהלים מה

גליון הש"ס

גמ' כי היכי דחזו ליה אינשי ומרחמין · ע' ב"ק ד' פח ע"א הד"ה דכתיב :

גי' מ"ד סיכא

מבנה

"עד כאן"

נושא

I עשה עמי ואיני זנך:
1) בעבד
2) באשה

II אי מעשה ידיך במזונותיך (עד אשה ב')

מבנה

נסיונות לפשוט השאלה - אם יכול הרב לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך

דחיות

מבנה

להקל על המעקב אחרי איך מעמידין את הרישא כדי לפשוט שאלתנו

מבנה

ב' הצעות איך להעמיד מח' התנאים - רשב"ג וחכ'

"המקדיש ידי עבדו" - ב' הלכות של רב בענין המקדיש ידי עבדו

* הסוגריים {} פה ובהמשך מיועדות לבודד קטעי גמ' שבהם יש דיון אם אפשר להעמיד הדחיה של ה"הכא במאי עסקינן" לקראת סוף הקטעים מתברר שאפשר להעמיד הדחיה ולכן הגמ' ממשיכה לנסות לפשוט שאלתנו (אם יכול הרב) ממקורות נוספים

* הסבר הסוגריים (<>) בתוך הסוגריים הגמ' מנסה להעמיד השאלה אם יכול הרב כמח' תנאים אבל הגמ' דוחה נסיון זה